

**Pārdomas par garīgām un materiālām vērtībām,
lasot Māras Svīres romānu
“... un neuzzinās neviens”**

***Reflection Upon Spiritual and Material Values,
Reading Novel of Māra Svīre,
“... And No One Will Know”***

Aija Priedīte

Čiekurkalna 2. līnija 16, Rīga, LV-1026

E-pasts: priedite.ajia@lu.lv

Diskusija “Reliģija un literatūra” ir tāds pats izaicinājums kā “politika un literatūra”, par ko sabiedrības diskusijas sit augstu vilni sakarā ar Raiņa un Aspazijas gadu. Jautājums paliek, kādu vēstījumu lasītājam sniedz rakstnieka piedāvātais teksts? Reliģiju varam lielos vilcienos uztvert kā cilvēku dzīves un sadzīves vērtību sistēmas sakārtošanu kāda garīga ietvara robežās. Šis ietvars dod cilvēkam norādījumus, kā dzīvot, kā atšķirt labu no ļauna, un dzīve šī ietvara robežās sniedz cilvēkam zināmu drošību. Taču, sekojot Latvijas ikdienas notikumiem iekšpolitikā un ārpolitikā, sadzīvē utt., šķiet, ka šādas vērtību sistēmas un garīga ietvara nemaz nav vai arī ka tas ir šķietams vai tīri formāls, padomju laika un izolētas sabiedrības kredo. Šādu vērtību un garīguma trūkuma uzskatāmu piemēru literatūrā sniedz Māras Svīres kriminālromāns “... un neuzzinās neviens”. To, ka šī romāna notikumi nav tikai izklaide kaislas mīlas un noziegumu aprakstu mīlētājiem, bet ir pārdomu vērti vērtību jautājumu kontekstā, pastiprina rakstnieces intriģējošais priekšvārds: “Romānā aprakstītais notikums ir patiess no sākuma līdz beigām, turpretim darbojošās personas izdomātas – arī no sākuma līdz beigām.” Svīres romāns rāda, ka izklaides literatūra var ietvert nopietnu sabiedrības un politisko procesu kritiku.

Raksturvārdi: vērtību sistēma, desmit bausļu kritēriji, kriminālromāns kā vērtību trūkuma mēraukla.

Kad 2013. gada rudenī iznāca Māras Svīres romāns “... un neuzzinās neviens”, mani kā literatūras zinātnieci intriģēja, kā Māra Svīre tikusi galā ar kriminālromāna žanru. Jāatzīst, to viņa ir veikusi teicami, uzskatāmi savirknējot personāžu dzīvi ar augstāk stāvošo varu, tiesībsargājošām iestādēm, šādi atspoguļojot diezgan plašu sabiedrības slāni. Satura detaļās redzama viņas juristes izglītība un pieredze. Taču, kā var nodoties teorētiskai literārai analīzei, ja aprakstītais ir par dzīvi ap mums, par mums un mūsu kaimiņiem. Neviļus jādombā, cik viegli pats vari nonākt nopietnās nepatikšanās, pateicoties kādai apšaubāmai liecībai. Pierādi nu, ka esi nevainīgs! Tas, savukārt, liek domāt par vērtībām, par garīgām vērtībām, arī par kristīgām vērtībām,

par kurām tika lauzti šķēpi diskusijās par Satversmes preambulu¹. Tieši šo kristīgās filozofijas vērtību trūkums, ka liela mūsu sabiedrības daļa nekad nav dzirdējusi “Tad nu visu, ko jūs gribat, lai cilvēki jums dara, tāpat darait arī jūs viņiem” (pieejams: <http://bdl.lv/bibele/Matt/7/12>, skatīts 11.10.2014.), piesaistīja manu interesi. Ar to negribu teikt, ka sabiedrība būtu jāpakļauj kaut kādam reliģijas diktātam, nebūt nē, bet kristīgo vērtību filozofija, īpaši Jaunā Derība, uzskatāmi skaidro, kā atšķirt labo no ļaunā, ko nozīmē zēlastība un atbildība pret citu cilvēku, kas, manuprāt, ir nepieciešams demokrātiskā valstī, jo, ja klibo šīs vērtības, klibo pati sabiedrība un arī demokrātija.

Neatkarīgi no tā, vai cilvēks sevi uzskata par reliģisku vai nereliģisku, Eiropā mēs visi dzīvojam vairāk vai mazāk kristīgās ticības normu iespaidā. Par to ir gādājusī Eiropas vēsture. Kā māksl, mūziku, arhitektūru, literatūru un valodu gadsimtiem caurauž Bībeles motīvi un filozofija, tā arī mūsu tiesvedība, izglītība un audzināšana ir saistīta ar kristīgās ticības vērtību ietvaru. Bet kas notiek, ja šī garīgā ietvara nav, vai tad sabrūk arī cilvēka vērtību sistēma, viņa spējas atšķirt labo no ļaunā? Šādas pārdomas rodas, lasot Māras Svīres romānu “... un neuzzinās neviens”.

Romāna saturs īsumā šāds. Pirmajā daļā uzzinām, ka Filips Johansons jau skolas laikā jūsmo par skolas biedreni Hedvīgu Klaucēnu, taču viņai ir tikai acis priekš kāda cita. 15 gadus pēc skolas beigšanas kādā klases salidojumā viņi atkal satiekas. Tagad Filips ir kāda ietekmīga Jelgavas uzņēmuma līdztīpašnieks, precējies, aug divi dēli. Hedvīga, savukārt, jau sen ir šķīrusies, audzina meitu un strādā nīkuļojošā firmelē bez nākotnes perspektīvas. Filips piedāvā viņai darbu, vēlāk viņu apprec (kā Hedvīga pati saka, “dabūjama vienīgi komplektā ar meitu” (Svīre 2013: 17)). Taču Hedvīgai dzīve labklājībā ar Filipu apnīk, pēc dažiem gadiem viņa sāk meklēt sev kādu mīļāko. Viņas pirmo mīļāko nezināmi ļaundari piekauj, un viņš lūdz Hedvīgu ar viņu vairāk nekontaktēties. Ejot mājās pie nākamā mīļākā, Hedvīgai un viņas meitai Aivītai trepju telpā uzbrūk. Hedvīga slimnīcā nomirst no uzbrukumā gūtajiem ievainojumiem.

Otrā romāna daļa apraksta lietas izmeklēšanu un tiesas procesu. Ko dara izmeklētājs, policisti, prokurors, tiesa. Kādas liecības sniedz Aivīta, lai gan īstenībā neko nav redzējusi. Kā tiek atrasti divi vainīgie uz šo apšaubāmo liecību pamata, jo kādam vainīgam taču jābūt. Slepkavībā apsūdz advokātu Vītolu un viņa palīdzi Daigu.

Recenzējot romānu, varētu teikt, ka runa ir par labā, raitā valodā uzrakstītu kaislas mīlestības romānu kriminālā mērcē, ja nebūtu tā, ka romāns detalizēti apraksta attiecīgo personu darbības un bezdarbības motivāciju, kura spilgti demonstrē iepriekš minēto vērtību trūkumu, kas ir tik uzkrītošs un visaptverošs, ka lasītāju pārņem bailes un jautājums, kādā pasaulē mēs īsti dzīvojam?

¹ Pēc garām diskusijām juristu vidē, sabiedrībā un Saeimā par Latvijas Republikas Satversmes papildināšanas nepieciešamību ar preambulu, un it īpaši pieminot, ka pie Latvijas identitātes pieder arī kristīgās vērtības, Saeima 2014. gada 19. jūnijā preambulu pieņēma kā grozījumu Latvijas Republikas Satversmē (stājās spēkā 2014. gada 22. jūlijā). Preambulas saturu skatīt portālā www.likumi.lv.

Pamatā visas reliģijas nosprauž cilvēka dzīvei garīgu ietvaru, jautājums ir par tā interpretāciju, cik fundamentālistiska vai fanātiska tā ir, cik stipri tā tiek piemērota pasaules rituma pastāvīgām izmaiņām. Lai būtu konkrēti kritēriji šī romāna personāža vērtību sistēmas analīzei, šeit izmantošu kristīgās ticības pamatu, Bībeles desmit baušļus, kuri ir vairāk vai mazāk mūsu sociālās dzīves pamats, neskatoties uz to, vai cilvēks zina pašus baušļus vai ne. Protams, šeit varētu arī izvēlēties citus kritēriju avotus, kaut vai mūsu tautasdziesmas, taču desmit baušļos šie kritēriji ir sakoncentrēti un ļoti skaidri un nepārprotami formulēti, turklāt tie ir plaši zināmi un katram viegli pieejami (http://lv.wikipedia.org/wiki/Desmit_bau%C5%A1%C4%BCi (skatīts 11.10.2014.))

1. Es esmu Dievs, Tavs Kungs, tev nebūs citus dievus turēt manā priekšā.
2. Tev nebūs Tā Kunga, sava Dieva, Vārdu nelietīgi valkāt, jo Tas Kungs neatstās nesodītu, kas Viņa vārdu nelietīgi valkā.
3. Tev būs svēto dienu svētīt.
4. Tev būs savu tēvu un māti godāt, lai tev labi klājas un tu ilgi dzīvo virs zemes.
5. Tev nebūs slepkavot.
6. Tev nebūs laulību pārkāpt.
7. Tev nebūs zagt.
8. Tev nebūs nepatiesu liecību dot pret savu tuvāko.
9. Tev nebūs iekārot sava tuvākā namu.
10. Tev nebūs iekārot sava tuvākā sievu, kalpu, kalponi, lopu, nedz ko citu, kas tam pieder.

Ko tad mēs baušļu kontekstā uzzinām par romāna galveno personu rīcību? Hedvigai Klaucēnai Filips kā vīrietis neinteresē, taču, kad viņa uzzina, ka viņš ir bagāta, ievērojama persona Jelgavā un ceļ māju, Hedviga viņu iekāro kā līdzekli, lai tiktu pie bagātības un mājas. Filips izšķiras no iepriekšējās sievas, apprec Hedvigu komplektā ar meitu Aivitu, izpilda visas Hedvigas vēlmes un iegribas. Viss ripo labi daudzu gadu garumā, bet Hedvigai ar to tomēr nepietiek, viņa vēlas arī vīrieti, ko mīlēt. Pirmā tāda izdevība rodas kādā komandējumā, kur viņa satiek zviedru Larsu. Mājās pārbraucot, Filips mana Hedvigas uzvedībā izmaiņas un abu starpā izveidojas nopietns strīds, kurā Filips pārmet sievai, ka tā jaucot gultu ar biznesu. Uz to Hedviga atbild pavisam atklāti:

“[...] Es tiešām jaucu gultu ar biznesu. Kopš tā laika, kad aizgāju pie tevis pieteikties darbā. Tu esi nicība kopš astotās klases! Domā, neredzēju, kā slienādamies lūri manā logā? Tu man bijī tukša vieta... kamēr izrādījās, ka tev palaimējies tikt pie naudas... Bet ja par gultu... Jā! Larss! Beidzot es zinu, kāds ir īsts vīrietis! Un ko esmu zaudējusi, gadiem ilgi gulēdama ar tādu nicību kā tu!” (Svīre 2013: 103)

Hedviga ātri vien saprot, ka savā atklātībā gājusi par tālu, bet par vēlu, pateiktos vārdus vairs nenokert, un nekas vairs nav tā kā agrāk. Un kādu nakti Filips ne no šā, ne no tā paziņo Hedvigai: “ – Ja tu mani pametīsi es tevi nositīšu. – Kāpēc ne viņu – to otru? Hedviga lūkoja jokot, bet jūta, ka pār kailo augumu pārskrien drebuļi.” (Svīre 2013: 104)

Hedviga aizvien biežāk brauc uz Rīgu, paliek pa nakti Filipa Rīgas dzīvoklī. Drīz vien Hedvigai rodas nākamā izdevība laulības pārkāpšanai, kāds mākslas eksperts Kaspars. Filips kaut ko nojaus un iesaista privātdetektīvu, kas apstiprina faktu par Hedvigas mīļāko. Pēc kāda laika Kaspars pazūd un Hedviga uzzina, ka viņš guļ smagi piekauts reanimācijā, droši vien būtu nosists, ja neliešus nebūtu iztraucējis nejaušs garāmgājējs. Pēc ilgāka laika Kaspars piezvana Hedvigai. Notiek šāda saruna:

“ – Mīļais! – Hedviga iegavilējās, [...] Kad tiksimies? Vai varu kā palīdzēt? – Ar šķiršanos. Mēs nedrīkstam vairs satikties, – Kaspars sacīja. [...] Tu esi bīstama sievietē. [...] Daudz esmu domājis, un vienīgi, ja gribu palikt dzīvs, man jāatsakās no tevis, lai cik... [...] Tu pati stāstīji... Vīrs teicis, ka nosītis tevi, ja viņu pametīsi. – Jā... un tad? – Un ko tu atbildēji? Atceries?” (Svīre 2013: 125)

Kad Hedviga pārmet Filipam notikušo, viņš, greizi smīnēdams, naidā nodomā, ka gan jau atradīs ceļu, kā iznīcināt Hedvigu (Svīre 2013: 125–126).

Kas tad īsti saista Filipu ar Hedvigu? Tīri materiālas intereses. Filips iekāro Hedvigas ķermeni, un viņa ir laba, apķērīga darbiniece viņa uzņēmumā, Hedviga ir labs materiāls, laba manta kā viņa privātai, tā arī biznesa dzīvei. Hedviga iekāro Filipa mantu, pats Filips ir šīs skaistās mantas rūgta piedeva, bez kuras diemžēl nevar tikt pie šīs mantas. Atgriežoties pie desmit baušļiem, abi pārkāpj ne tikai bausli par laulības pārkāpšanu, bet arī baušļus par otra mantas un otra laulātā drauga iekārošanu, ar noslepkavošanas domu abi divi vairākkārt rotaļājas, un arī pirmo bausli par elkdievību viņi pārkāpj, jo materiālās intereses abiem ir Dieva jeb garīgā dzīves ietvara vietā.

Tagad dažus vārdus par Aivitu. Māte Aivitu sargā kā jēlu olu un piepilda visas viņas vēlmes. Aivitai tiek pierakstīta diagnoze par šizofrēnijas paveidu, ko viņa, savukārt, izmanto, lai neviens neuzdrošinātos viņas iegribas ierobežot. Aivita ir slinka, neaudzināta, untumaina aprēķinātāja, skolu pametusi un nestrādā, un, kad notiek uzbrukums trepju telpā, uzvedas neadekvāti, viņa žēlo tikai sevi, par māti neliekas zinīs, pievāc mātes rokassomu, jo noder mātes kredītkartes un dārgā kosmētika. Aivitai patīk uzdzīvot, tērēt naudu, pievērst sev uzmanību. Ka pasaulē eksistē citi cilvēki, ka ir kaut kādas dzīves un sadzīves normas un vērtības, ka ir kaut kas vairāk par taustāmu mantu, šķiet, Aivita vispār nekad nav dzirdējusi. Viņai eksistē tikai viņas “es” un nekas vairāk.

Ceturtais bauslis skan: Tev būs savu tēvu un māti godāt, lai tev labi klājas un tu ilgi dzīvo vīrs zemes. Bet Aivitai nav nedz tēva, nedz mātes, ko godāt. Bioloģiskais tēvs atstāj ģimeni agrā Aivitas bērnībā un aizlaižas uz Angliju. Māte ir nodarbināta ar sevi un savām materiālām vērtībām, un tās ir vienīgās vērtības, kuras viņa dod tālāk savai meitai. Ar patēvu Filipu Aivitas attiecības ir sliktas no laika gala, jo Filipam ir zināmas prasības pret Aivitu – kārtība, pieklājība, izglītība, taču Hedviga jebkādu Aivitas audzināšanu nobloķē ar “diagnozi”, ka nedrīkst meiteni satraukt. Tātad, vai mēs varam Aivitu vainot, ka viņa ir tāda – uz sevi koncentrēta, sevī iemīlējusies egoiste? Kur lai viņai rastos kāda vērtību sistēma, kas tad viņai rāda priekšzīmi? Aivitai neviens nav skaidrojis, kas ir labs un kas ir ļauns, viņas vērtību sistēmā viss

ir atļauts, un, ja kādam tas nepatīk, tad savu rīcību var vienmēr attaisnot ar situācijai piemērotiem meliem.

Astotais bauslis skan: Tev nebūs nepatiesu liecību dot pret savu tuvāko. Vienkāršos vārdos tas skan – tev nebūs melot. Pēc uzbrukuma Hedvigai un Aivitai trepju telpā Aivita nonāk galvenās liecinieces lomā. Trepju telpā bija tumšs, uzbrukums notika ātri, un Aivita nav redzējusi neko, var tikai pateikt, ka uzbrukuši divi vīrieši, viens lielāks, otrs mazāks, situācija ar stieni.

Uzbrukuma brīdī Aivitai ir 23 gadi, tātad nobriedusi jauna sieviete, un varētu domāt, ka saprot liecinieka lomu un nopietnību. Taču policijas speciāliste Tamāra sāk tirdīt Aivitu, kura, kā pati Tamāra nodomā, ar laiku ir iejutusies “liecinieces lomā, jūtas nozīmīga un vēlas šo nozīmību attaisnot. Lai nu kā, galvenais, ka runā” (Svīre 2013: 35). Tātad Tamārai ir skaidrs, ka Aivita sāk fantazēt, bet policijas speciālistei vajadzīgas liecības, vajadzīgi rezultāti. Viņa ir apjēgusi Aivitas vājību un viņu izprovocē uz meliem. Aivita, kura patiesībā neko nav redzējusi, ir viegls upuris šai provokācijai un slepkavības izmeklēšanas procesa gaitā pēc vajadzības uzpsiho, šad tad it kā ierauga un atpazīst noziedzniekus. Policijai un izmeklētājam viņa ir un paliek galvenā lieciniece, jo vainīgais ir jāatrod par katru cenu. Aivitai neviens nekad nav skaidrojis astotā bausļa būtību. Viņa pēc vajadzības vienmēr ir melojusi. Patiesība viņas acīs ir viņas attiecīgā mirkļa iegribu un izdevīguma patiesība. Aivita nesaprot, ka ar savām untumainām liecībām sagrauj citu cilvēku dzīvi, šajā gadījumā trīs ģimenes, jo viņa vispār citos cilvēkos neredz cilvēku. Neviens nekad viņai to nav mācījis un skaidrojis (piemēram “līdzību par žēlsirdīgo samarieti” (Lūkas ev. 10,25-37, pieejams: http://www.kalpot.lv/attachments/article/429/Uzdevums.Lidziba_par_zelsirdigo_samarieti.pdf).

Pēc uzbrukuma trepju telpā arī Aivitu aizved uz slimnīcu, bet Aivita slimnīcā māti pat neapmeklē, tikai sūdzas par slimnīcas sliktajām brokastīm. Kad pēc kādas dienas policists ierodas mājās pie Aivitas, lai tālākai izmeklēšanai savāktu Hedvigas mantas, Aivita mātes rokassomu ar visu saturu ir paslēpusi, jo mātes dārgā kosmētika un bankas karte noderēs Aivitai pašai – tās ir Aivitas vērtības. Aivita nesēro pēc mātes, viņai Rīgas dzīvoklī vienai vienkārši ir garlaicīgi. Viņa piezvana draugam Raivim, ka brauc uz mājām Jelgavā. Sarunā ne viens, ne otrs nesaka ne vārda par Hedvigas nāvi, līdzjūtības vietā Raivis Aivitu apsveic kā bagātu mantinieci, un Aivitai tas ir pa prātam.

Kā tad ar tiesībsargājošām iestādēm, policiju, izmeklētājiem, tiesu? Desmit bausļu tiešu pārkāpšanu, ko viņiem varam pārņemt, ir zagšana un liecinieku ietekmēšana. Piemēram, pieminētās izmeklētājas Tamāras mēģinājumi no Aivitas izspiest kādas liecības, vienalga patiesas vai nepatiesas, ka tikai liecības. Otrs piemērs ir policistu rīcība aizdomās turamo mājvietu kratīšanā un mantas konfiskācijā, kas drīzāk uzskatāma par zagšanu, kā arī aizdomās turamo fiziska ietekmēšana, lai tie atzītos slepkavībā (Svīre 2013: 158–163).

Bausļi deklarē, kādus ļaunumus nedrīkst darīt, taču, vai tāds pats ļaunums nav bezdarbība vai pseidodarbība ļaunuma novēršanā un noskaidrošanā? Policijas ziņojumi un veselais saprāts saka: lai atrisinātu smagu noziegumu, izmeklēšanai jānotiek tūlīt, nežēlojot resursus. Šajā sakarībā pirmais jautājums, kas rodas, ir, vai

policija strādā diennakts režīmā vai noteiktas stundas² (sal. Indras Sprances interviju ar prokuroru Pilikseru žurnālā “Ir” (Nr. 44(238), 18. lpp.)), jo ziņojumu par uzbrukumu Hedvigai un Aivitai policija saņem nākamajā rītā pēc uzbrukuma, kad beidzot uz nozieguma vietu arī tiek aizsūtīts policists nemākulis. Kāpēc policija neuzzina, nedarbojas, neuzsāk izmeklēšanu, apkaimes pratināšanu tūlīt pēc uzbrukuma, kad vēl pēdas sadzenamas? Kāpēc *ātrie* (noziegums skaidri redzams), kaimiņi, Hedvigas mīļākais, Aivita tūdaļ neizsauc policiju? Jo netic policijai! Kāpēc netic? Kur te ir pilsoniska rīcība, atbildība par savu tuvāko? Policijā, izmeklēšanā, vēlāk arī tiesā it kā notiek kaut kāda darbība, bet īstenībā nenotiek, prokurors Piliksers intervijā žurnālā “Ir” to sauc par neieinteresētību³. Ja neieinteresētība, kāpēc tad mācās par policistu, izmeklētāju, prokuroru, tiesnesi?

Upuris ir miris, tātad noticis smags noziegums, jāatrod vainīgais. Vainīgā nav, tas sen aizbēdzis, pazudis. Bet vainīgais ir jāatrod, to pieprasa priekšniecība. Balstoties uz galvenās liecinieces šaubīgajām liecībām, tiek aizturēti, aizturēšanas brīdī pat piekauti it kā vainīgie. Viņu alibi netiek ņemti vērā, viņi tiek turēti apcietinājumā, viņu ģimenes sagrautas. Jo kādam, vienai kam, taču jābūt vainīgam! Ja vainīgo nevar atrast, tad kāds jāagrābj un tam jāiestāsta, ka ir vainīgs. Hedvigas un Aivitas apkaime pat netiek nopratināta, tīšām vai netīšām, aiz neprofessionalitātes vai aiz slinkuma (neieinteresētības). Desmit baušļi tā kā netiek pārkāpti, bet veiktais ļaunums jo lielāks. Trīs ģimenes izpostītas uz vairākiem gadiem. Un vainīgo... neuzzinās neviens. Jā, protams, nav tāda baušļa “Tev nebūs savu tuvāko piekaut”. Nav arī tādu baušļu “Tev nebūs pieņemt/izspiest apšaubāmas liecības”, “Tev būs uzņemties atbildību par savu darbību pret savu tuvāko”. Tātad tiesībsargājošās iestādes strādā pēc morālā principa “Kas nav aizliegts, ir atļauts”.

Kad pēc vairākiem gadiem un bezgalīgiem procesiem aizdomās turamos attaisno kā nevainīgus, pateicoties advokāta Vītola un viņa palīdzes Daigas nemitīgai pierādījumam, ka apsūdzētie ir nevainīgi, meklēšanai, romāns noslēdzas ar vēl vienu graujošu atklāsmi. Vainīgais nav atrasts, un abi juristi prāto, kurš varētu būt īstais vainīgais. Daiga tur aizdomās Filipu, ka viņš pasūtījis slepkavu, bet Vītols, savukārt, prāto, vai tikai vainīga nav pati Aivita ar savu draugu Raivi. Meita ierosina un ļauj nosist māti, lai ieriebtu mātes mīļākajam un arī patēvam, lai tiktu pie naudas... lūk, tādas var būt jaunu cilvēku vērtības.

Interesants šajā diskursā ir arī pats romāna nosaukums “... un neuzzinās neviens”, kas mums dod zināmu norādi uz garīga ietvara trūkumu. Kristīgā ticībā Dievs ieņem visuvarenā lomu. Viņš arī ja ne burtiski, tad virtuāli visu redz un visu

² Sal. Indras Sprances interviju ar prokuroru Pilikseru žurnālā “Ir” (Nr. 44(238), 18. lpp.). “Piemēram, manas darbības sākumā 1994. gadā, vakaros izejot uz ielas, redzētu, ka prokuratūras mājā logos ir gaisma. Tagad pulksten piecos, pussešos jau klauvē apkopēja, nevar to darbu paveikt tā... Šajās lietās ir tā – šodien neizdarīsi, bet rīt jau būs par vēlu pierādījumu vākšanai.”

³ Turpat, īpaši 18.–19. lpp.

Sal arī intervijas ar filmas “Modris” režisoru Juri Kursieti. Puķe, I. Staignais attiecību rasols. *Jr*, Nr. 42(236), 23.–26. lpp.; Odiņš, K. Pļavnieku džekiņš uzrunā pasauli (uz vāka: “Filma kā mūsdienu Latvijas portrets”). *Sestdiena*, 24.–30. okt., 2014, 38.–42. lpp.

zina, kas notiek virs zemes. Dievam ir absolūtā kontrole pār visiem cilvēkiem viņu mūža garumā, no viņa neko nevar noslēpt. Bet vai šis kristiešu (arī citu reliģiju) visuvarenais Dievs nav konkretizēts sirdsapziņas fenomena simbols? Ja tu skaidri zini, kas ir labs un kas ir ļauns, un ja tu izdari kaut ko ļaunu, tu apzinies, ka tas ir ļaunums, un piesakās tava sirdsapziņa. Sirdsapziņa ir mūsu virtuālais dievs, kas visu redz un reģistrē. Bet sirdsapziņa darbojas tikai tad, ja zini robežu starp labu un ļaunu. Norādījums romāna virsrakstā, ka neuzzinās neviens, slēpj domu, ka kaut kas var palikt pilnīgs noslēpums, nevienam neatklājams, arī mūsu virtuālajam dievam ne, jo, ja sirdsapziņas nav, nav arī ļaunuma. Un romāna personāžiem sirdsapziņas nav, tātad nav arī ļaunuma, par ko kādam uzzināt. 2015. gadā Saemā tika velēts daudz laika, lai izglītības sistēmā ieviestu tikumības papildu kritērijus. Kas ir šie tikumības kritēriji? Svīres romāns rāda, ka tikumība – sabiedriskas normas, žēlsirdība, cilvēktiesības – ir vajadzīgas visai sabiedrībai. Bet kur to ņemt un kur to mācīties, ja viena sabiedrības daļa dzīvo padomju laika aizspriedumu mantojumā un kristīgās ticības paudēji Jaunās Derības atvērtās sabiedrības vietā slīgst formālā reliģijas pieejā, gauži attālinātā no mūsdienu dzīves notikumiem un vajadzībām.

LITERATŪRA

Desmit baušļi. Pieejams: http://lv.wikipedia.org/wiki/Desmit_bau%C5%A1%C4%BCi (skatīts 11.10.2014.).

Līdzība par žēlsirdīgo samarieti. Pieejams: http://www.kalpot.lv/attachments/article/429/Lidziba_par_zelsirdigo_samarieti.pdf (skatīts 11.10.2014.).

Mateja evaņģēlijs. Pieejams: <http://bdl.lv/bibele/Matt/7/12> (skatīts 11.10.2014.).

Odiņš, K. (2014) Pļavnieku džekiņš uzrunā pasauli (uz vāka: “Filma kā mūsdienu Latvijas portrets”). *Sestdiena*, 24.–30. okt., 2014, 38.–42. lpp.

Puķe, I. (2014) Staignais attiecību rasols. *Ir*, Nr. 42(236), 2014, 23.–26. lpp.

Sprance, I. (2014) Intervija ar prokuratoru Pilikseru. *Ir*, Nr. 44(238), 2014, 18.–19. lpp.

Svīre, M. (2013) ... *un neuzzinās neviens*. Rīga: Zvaigzne ABC.

Summary

To discuss “Religion and Literature” is as challenging an attempt as to speak of “Politics and Literature”, which at present is a widely discussed topic in relation with the year of Rainis and Aspazija. The point at issue is the message the writer conveys with the text s/he presents to the reader. Largely speaking, religion may be perceived as a value system that determines the arrangement of human life and social interaction within a certain mental framework. This framework instructs how man should live, how s/he should know the difference between good and evil; and life within this framework ensures a certain degree of security. Nonetheless, judging by the events that take place in the interior and foreign affairs of Latvia, the everyday life and existence, the impression is that neither such a system of values, nor mental framework exists at all, or else their existence is illusionary or purely formal, resting on the creed of the soviet times and isolated society. A striking evidence of the lack of moral values is presented in the crime novel “... and no one will know” by Māra Svīre (“... un neuzzinās neviens”). In the Foreword to the book, the author makes an intriguing stress pointing out that the described events are not intended for the fans of passionate

love and crime stories, but should be considered in the context of value issues: “The event described in the novel is real from the beginning to the end; the acting persons, however, are fictional – also from the beginning to the end”. Svīre’s novel shows that entertainment literature can comprise serious criticism of the processes in social and political life.

Keywords: *system of values, criteria of the Ten Commandments, crime novel as a gauge of the lack of values.*